

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version: Hiitola, B., Talasma, H., Vihunen, R. (2013) Pedagogisia menetelmiä, välineitä ja kokeiluja Parasta arkea pilotissa. Teoksessa Briitta Hiitola (toim.) KOULII-hanke. Koulutuksen Innovaatio & Integraatio 2010-2013. Omnian julkaisuja C 13. Espoo: Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnia, 19-25.

URL: https://www.omnia.fi/sites/default/files/koulii_loppuraportti.pdf

PEDAGOGISIA MENETELMIÄ, VÄLINEITÄ JA KOKEILUJA PARASTA ARKEA PILOTISSA

Briitta Hiitola, Hannamari Talasma ja Riitta Vihunen

Parasta arkea pilotissa on Koulii -hankkeen aikana kehitetty matalankynnyksen palveluja sosiaali- ja terveydenhuollon opettajien ja opiskelijoiden voimin. Tavoitteena on ollut ennaltaehkäisevä toiminta ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi ja sitä kautta Suurpellon alueen yhteisöllisyyden kehittämiseksi. Palveluja on tarjottu erityisesti lapsille ja lapsiperheille, mutta myös aikuisille hyvinvointi-iltoina, terveystiiskinä ja unikouluna. Palvelujen kehittämisessä on hyödynnetty palvelumuotoilun menetelmiä ja pilotissa on aktiivisesti kokeiltu niiden käyttöä opetuksessa. Samoin tavoitteena on ollut löytää ja kokeilla erilaisia malleja asteiden väliselle opetukselle. Tässä artikkelissa on kuvattu yhtä toteutettua asteiden välistä oppimisprosessia, joka toteutettiin Laurean sairaanhoitajaopiskelijoiden ja Omnian lähihoitajaopiskelijoiden kanssa syksyllä 2011. Toisena käsitellään menetelmiä, joilla lasten mielipiteitä heille suunnatuista palveluista on kerätty hankkeen aikana ja lopuksi kuvataan lähihoitaja opiskelijoiden toteuttamia lastenpalveluja Nuori Yrittäjä- toiminnan kautta.

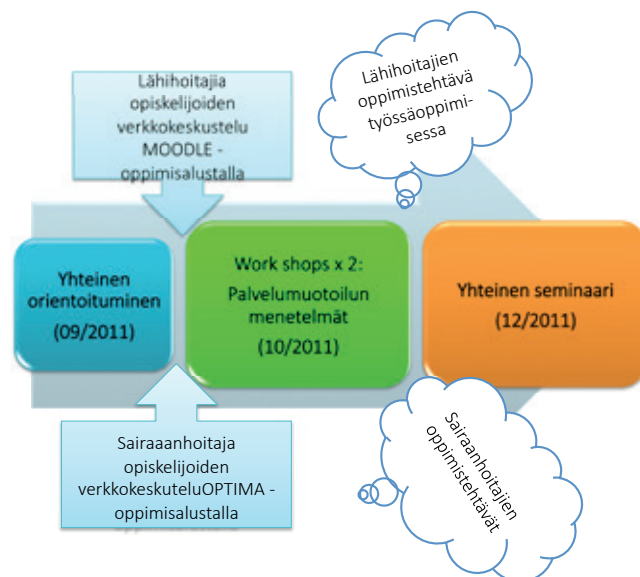
Yhteinen ja eritytetty oppimisprosessi sairaanhoitaja ja lähihoitaja opiskelijoille

Briitta Hiitola ja Hannamari Talasma

Sosiaali- ja terveydenhuollon alalla ammattikorkeakoulujen ja toisen asteen oppilaitosten kouluttamat ammattilaiset toimivat monissa työyhteisöissä työtovereina ja työtiimien jäseninä. Monet opetuksen ammattisällöt ovat samaan aihealueeseen kuuluvia ja yhtenevät ammatilliset käsitteet toistuvat niin toisen asteen opetussuunnitelmassa kuin ammattikorkeakoulun opetussuunnitelmassakin. Eri koulutusasteiden opetussuunnitelmissa on kuitenkin selviä taso- ja vaatimusero. Keskusteltaessa KOULII -hankkeessa yhdessä toteutettavasta pedagogista kokeilusta arvioitiin, että yhteiset opinnot ammatillisella toisella asteella ja ammattikorkeakoulussa ovat mahdollisia, jos ne suunnitellaan molempien koulutusten opetussuunnitelmien vaatimukset huomioiden. Tähän perustuen lähdettiin suunnittelemaan keväällä 2011 oppimiskokonaisuutta aikuisopiston lähihoitajaopiskelijoille ja ammattikorkeakoulun sairaanhoitajaopiskelijoille. Kevään 2011 aikana KOULII -hankkeen toimijat perehtyivät palvelumuotoilun menetelmiin ja prosessiin. Parasta arkea -pilotin jäsenten omat kokeilut asiakastiedon keräämisestä palvelumuotoilun menetelmien avulla vahvistivat ajatusta, että asiakasymmärryksen sekä sosiaali- ja terveystiiskien havainnointi asiakkaan näkökulmasta voisivat olla yhteinen ammatillinen osa-alue. Sen osalta molempien oppilaitosten

opiskelijoiden osaamista voitaisiin kehittää yhteisen oppimisprosessin kautta. Pilotissa haluttiin kokeilla myös palvelumuotoilun menetelmien käyttöä pedagogisina välineinä ammatillisessa koulutuksessa.

Opetuskokonaisuuden lähtökohdaksi valittiin Laurean sairaanhoitajaopintoihin liittyvä opintojakson osat Ihmistuntemus ja palvelutaito sekä kehityspsykologia. Omnian lähihoitajaopiskelijoilla yhteisopinnot liitettiin Lasten ja nuorten hoito ja kasvatusta osaamisalan opintoihin ja siellä erityisesti asiakasymmärryksen osaamiseen, lapsi ja perhe -palveluihin sekä oman ammatillisuuden tuoteistamiseen. Lähihoitajaopiskelijoiden oppimistehtävä saatiin linkitettyä työssäoppimisenjaksolle. Sairaanhoitajaopiskelijat olivat opintoja aloittelevia aikuisopiskelijoita, lähihoitajaopiskelijaryhmä oli loppuvaiheessa oleva monikulttuurinen opiskelijaryhmä. Suunnitteluun ja toteutukseen osallistui hyvin moniammatillinen opettaja joukko – kasvatuksellisten aineiden opettaja, psykologin opettaja, hoitotyön opettaja ja yhteiskunnallisten aineiden opettaja - jotka yhdistivät omat opetusisältönsä yhteiseksi oppimisprosessiksi.

KUVA 1. OPPIMISPROSESSIN VAIHEET JA SISÄLTÖ

Opintokokonaisuus toteutettiin syksyllä 2011. Kokonaisuus piti sisällään kolme erityyppistä yhteisoppimistilannetta: orientaation opintojaksolle, yhteiset palvelumuotoilun workshopit ja lopetusseminaarin. Opinnoissa eritytettiin opetussuunnitelmien mukaan verkkokeskustelujakso ja oppimistehtävät.

Orientaatio ja verkkokeskustelut

Orientaation tavoitteena oli tutustuttaa opiskelijaryhmät toisiinsa, käydä läpi käytännön asiat sekä pohtia yhdessä hoitoon ja kasvatukseen liittyviä ammatillisesti yhteisiä käsitteitä. Sairaanhoidtaja ja lähihoitajaopiskelijat pohtivat sekaryhmissä käsitteitä ammatillisuus, asiakaslähtöisyys, ihmiskäsitys, monikulttuurisuus ja vuorovaikutus. Keskustelun pohjalta rakennettiin käsittekartta ja käytiin lopuksi yhteiskeskustelua eri teemoista. Orientaation jälkeen teemojen käsittely jatkui opiskelijoiden omissa verkkoympäristöissä Optimassa ja Moodlessa. Omnian lähihoitajaopiskelijat kuvasivat ja pohtivat omissa verkkokeskustelussaan omia kokemuksiaan suomalaisesta päivähoitojärjestelmästä sekä miten he haluaisivat kehittää päivähoiton palveluja paremmin vastaamaan monikulttuuristen lasten ja heidän perheittensä tarpeita. Laureassa opiskelijoiden verkkokeskusteluissa puolestaan pohdittiin toteutuuko asiakaslähtöinen hoitotyö käytännössä, mitä tarkoitetaan hoitotyön ihmiskäsityksellä sekä millaisia vuorovaikutuksen haasteita sen toteuttaminen tuo hoitotyöhön?

Omnialaisten monikulttuuristen lähihoitajaopiskelijoiden keskustelussa korostui kieleen ja erilaisiin kulttuureihin liittyvät asiat. Kielen merkitys ymmärrettiin tärkeäksi perusturvallisuutta luovaksi elementiksi lapsille. Opiskelijat korostivat selkokielen, kuvien, jopa ilmeiden ja eleiden käytön merkitystä vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. Päivähoidon arjessa usein korostetaan, että päiväkotia on paikka, jossa maahanmuuttajataustainen lapsi oppii suomenkielen. Opiskelijoiden mielestä, tästä pidetään myös aika kirjaimellisesti kiinni, jolloin ehkä jää hyödyntämättä maahanmuuttajataustaisen työntekijän monipuoliset mahdollisuudet tukea lapsen sopeutumista päiväkotia ja Suomeen. Erään opiskelijan mukaan myös oman äidinkielen käyttäminen tukee lapsen kaksikielisyyden kehittymistä hoito ja kasvatustilanteissa ja hän nosti tämän asian muutoskohteeksi päivähoitopalveluissa:

”Ehkä nyt, kun paljon puhutaan monikulttuurisuudesta, jotain vaihdetaan päiväkodissa, ja työntekijät hyväksyvät kun maahanmuuttajatyöntekijä ja lapsi puhuvat omalla kielellä.”

Erilaisten kulttuurien merkityksen opiskelijat näkivät tärkeänä sekä lapsen omaan kulttuuriin sekä suomalaiseen kulttuuriin tutustumisessa. Keskustelussa tuli myös ilmi, että heillä itsellään voi olla aktiivinen rooli kulttuurien erojen esille tuomisessa päiväkodin arjessa ja yhteistyössä vanhempien kanssa. Opiskelijat halusivat kannustaa päiväkotien suomalaisia työntekijöitä tutustumaan erilaisiin kulttuureihin ennakkoluulottomasti ja avoimesti:

”Itse haluaisin että monikulttuurista osaamista kehitettäisiin sillä tavalla että työntekijöille annettaisiin myös mahdollisimman paljon tietoa erilaisista kulttuureista niin he pystyvät kunnioittamaan ja ymmärtämään lasta paremmin”

Laureassa verkkokeskustelua käytiin teemoista asiakaslähtöisyyden toteutuminen hoitotyön todellisuudessa, hoitotyön ih-

miskäsityksen ilmentyminen terveydenhuollossa ja sairaanhoidajan kohtaamat haasteet hoitotyön vuorovaikutustilanteissa. Opiskelijat arvioivat keskusteluissaan, että asiakaslähtöisyys ei aina ilmene hoitotyön palvelutilanteissa parhaalla mahdollisella tavalla. Asiakaslähtöisyyttä käsittelevissä keskusteluissa pohdittiin mm. empatian merkitystä, hoitajan inhimillisyyttä ja kohtaamisen taitoja sekä terveydenhuollon asiakaspalvelutaitojen heikkoa tasoa. Hoitotyön ihmiskäsityksestä käyty keskustelu perustui holistiseen ihmiskäsitykseen Rauhala (1986) mukaan sekä siihen sisältyvien käsitteiden tunnistamiseen hoitotyön arjessa. Ihmiskäsityksen reflektointi ja tietoisuuden lisääminen ihmisyyteen liittyvistä filosofisista lähtökohdista on perustana eettiselle kehitymiselle hoitotyössä. Kolmannella keskustelualueella keskityttiin argumentoimaan sairaanhoidajan työn vuorovaikutteisiin ilmiöihin ja sairaanhoidajan vuorovaikutustaitoihin. Opiskelijat käsitelivät hoitotyön vuorovaikutuksen käsitteistöä kattavasti ja laajasti. Keskustelua käytiin esimerkiksi itsetuntemuksesta ja reflektiotaidoista, aidosta kohtaamisenkyvystä, johtamisen merkityksestä osana ammatillisten vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä omien tunteiden näyttämisestä hoitotyössä. Keskustelu kaikilla kolmella osa-alueella oli aktiivista ja kannustavaa. Opiskelijat harjoittelivat tieteellistä argumentointia keskustellessaan ja kommentoidessaan toistensa argumentointia. Verkkopohjainen opintojakson osa auttoi opiskelijoita sisäistämään ammattikorkeakouluopiskelun tapaa ja kehitti erityisesti kriittisen argumentoinnin taitoja lähteisiin nojautuen. Lisäksi ryhmäläiset tutustuivat toistensa ajatteluun ja käsityksiin hoitotyön perustan kannalta merkittävien käsitteiden osalta.

Yhteiset workshop-työskentelyt

Jatkuva palvelujen kehittäminen on jo nyt todellisuutta sosiaali- ja terveydenhuollon alalla. Resurssien vähetessä palvelujen tulee säilyä inhimillisiä ja laadukkaita. Yhteisen workshop työskentelyn avulla opiskelijat saivat ikäryhmittäin pohtia tulevaisuuden sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Palvelumuotoilussa käyttäjän tai asiakkaan näkökulma on keskiössä ja käyttäjien inhimillinen toiminta, tarpeet, tunteet sekä motiivit ovat kokonaisvaltaisen ymmärtämisen perusta (Miettinen

WORKSHOP TYÖSKENTELÄ PALVELUMUOTOILUN MENETELMILLÄ

2011). Tavoitteena oli aktivoita opiskelijoita keskusteluun oman alansa palveluista asiakkaiden näkökulmasta. Palvelumuotoilun menetelmistä käytettiin käyttäjäprofilointia, palvelupolkuja, palvelutarinoita ja skenaarioita. Skenaariotyökalua avulla opiskelijoita ohjattiin pohtimaan tulevaisuuden palvelujen tarpeita ja muotoja sosiaali - ja terveydenalueella. Kuvitteelliset käyttäjäprofiilit muodostettiin eri ikäryhmille. Laurean opiskelijat sijoituivat oman kehityspsykologia tehtävänsä mukaiseen ryhmään, Omnian opiskelijat valitsivat jonkun lasten ja nuorten palveluja pohtivan ryhmän. Käyttäjäprofiilien muodostamisessa opiskelijat hyödynsivät omia kokemuksiaan ja verkkokeskusteluja. Palvelupolku rakennettiin kuvitteelliselle käyttäjälle ja lopuksi mietittiin hänelle palvelutarina.

Workshop työskentely oli pohjana oppimistehtäville, jotka eriytettiin opiskelijoiden opetussuunnitelman mukaan. Omnian lähihoitajaopiskelijat haastattelivat maahanmuuttajataustaisia lapsia päiväkodissa tai koulussa. Laurean opiskelijoiden oppimistehtävä oli laaja asiakastarpeiden selvitys eri ikäryhmissä, jossa he hyödynsivät haastatteluja, havaintoja, kehityspsykologista tietoa eri ikävaiheista ja tutkimustietoa sosiaali - ja terveydenhuoltopalvelujen tulevaisuudesta. Lisäksi opiskelijat pyrkivät visioimaan palvelumuotoilun keinoin eri-ikäisten palvelupolkuja ja jotakin tiettyä tulevaisuuden palvelua kokonaisuutena.

Lopetusseminaari

Seminaarin tavoitteena oli oppimisprosessien koonti yhteiseksi kokemukseksi. Opiskelijat esittivät omat oppimistehtäviensä tulokset. Laurean opiskelijat olivat tehneet oppimistehtävään esitykset "Pecha Kucha"-esitysformaattiin (<http://www.pechakucha.org>, 25.3.2013), joissa oleellinen asiasältö tiivistetään 20 kuvaan ja esityspituus on tiukasti rajattu. Toisena oppimistehtävien esittelymenetelmänä käytettiin learning cafe-mentelmää, jossa Omnian ja Laurean opiskelijoiden oppimistehtävät esiteltiin yhdessä pöydässä. Lopuksi oppimisprosessista ja siinä käytetyistä menetelmistä kerättiin opiskelijapalaute "pöytäliiniin".

Palautetta ja pohdintaa

Opiskelijoiden palaute oli pääosin myönteistä. Oppimisprosessin alussa oli kuitenkin liikaa informaatiota ja kokonaisuus jäi osalle opiskelijoista epäselväksi. Yhteistä aloitusta sinänsä pidettiin hyvänä lähtökohtana. Opettajina huomasimme myös, että eriytetty ohjaus oli ensitapaamisen jälkeen vielä tarpeen. Opiskelijat arvioivat verkkokeskusteluja aktiivisiksi. Keskusteluteemojen eriyttäminen tuki opettajien mukaan hyvin opiskelijoiden eritasoisia oppimistavoitteita. Palvelumuotoilun menetelmät koettiin kiinnostaviksi, mutta myös vaativiksi. Laurean opiskelijoiden palautteessa tuli esille, että käytetyt menetelmät herättivät ajattelemaan asioita uudesta näkökulmasta ja synnyttivät uutta ammatillista ajattelua. Omnian maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden palautteessa tuli esille

heidän ajoittaiset vaikeudet työskentelyssä yhdessä Laurean opiskelijoiden kanssa. Syyt olivat lähinnä kielellisiä, kun palvelumuotoilutyöskentelyssä käytetyt käsitteet eivät olleet tutuja. Opettajien "silmäarvoin" mukaan kaikki workshopryhmät toimivat kuitenkin aktiivisesti ja keskustelu eri työkalujen kautta oli vilkasta. Oppimistehtävien eriyttäminen oli merkityksellinen opiskelijoiden oppimisprosessissa. Molempien tehtävien avulla opiskelijat kokivat syventävänsä asiakastietouttaan. Opettajien arvioimana valitut asiakastiedon kerääminen menetelmät toimivat hyvin ja antoivat opiskelijoille kokemuksen tiedon keräämisestä asiakaspinnassa. Yhteinen loppuseminaari oli tärkeää sekä Laurean että Omnian opiskelijoille. Yhteinen oppimisen jakaminen onnistui avoimessa ja mukavassa tunnelmassa. Osana tähän vaikutti varmasti yhdessä sovittu nyttikesti ja omniaalisen opiskelijan ohjaamat Bollywood-tanssit.

Työpajatyöskentely ja piirustushaastattelu pedagogisina työvälineinä lapsiasiakastiedon keräämisessä

Briitta Hiitola

Parasta arkea -pilotissa on kehitetty palveluita lapsille ja lapsiperheille Suurpellon asunalueelle. Näiden palvelujen suunnittelussa on hyödynnetty lapsilta kerättyä tietoa. Lapset itsenäisinä, ja asiantuntevina tiedonlähteinä kehitettäessä heille suunnattuja palveluita, on uutta. Taustalta löytyy Lasten Oikeuksien Sopimuksen kautta levinnyt ajatus lapsen osallisuuden lisäämisestä ja oikeudesta ilmaista näkemyksiään häntä koskevissa asioissa (Turja, 2011). Lapsuuden tutkimuksen käsitteet lasten toimijuus ja lasten "ääni" pitävät sisällään ajatuksen lapsesta aktiivisena vaikuttajana ja ympäristönsä kehittäjänä (Alanen & Karila, 2009). Parasta arkea -pilotissa haluttiin kuulla lasten näkökulmia heille suunnatuista palveluista ja ottaa heidät sitä kautta aktiivisiksi toimijoiksi Suurpellon kehittämisessä. Palvelumuotoilun periaatteiden mukaisesti asiakasymmärrystä on kerättävä monipuolisilla menetelmillä lähellä asiakaspintaa. Yksi lähetymistapa on entnografia ja sen erilaiset tiedonkeruumenetelmät. Se tarjoaa monia mahdollisuuksia, joilla on mahdollista kerätä asiakastietoa myös lapsilta, tuoda lasten ääni näkyväksi, kuultavaksi ja ymmärrettäväksi (Miettinen, 2011). Parasta arkea -pilotissa kokeiltuja toiminnallisia asiakastiedonkeruumenetelmiä lasten kanssa olivat valokuvaus, saduttaminen, työpajatyöskentely ja lasten haastattelu piirustushaastattelu -menetelmää hyödyntäen. Valokuvauksen ja sadutuksen käyttämistä kuvataan omissa artikkeleissa. Tässä kuvataan esimerkkejä lasten työpaja - menetelmästä ja piirustushaastatteluista. Molempia käytettiin osana lähihoitaja opiskelijoiden opintoja Omnian aikuisopistossa. Työpajatyöskentelyn kautta opiskelijaryhmä keräsi asiakastietoa lapsille suunnatun luontokerhon suunnittelua varten. Piirustushaastattelulla kerättiin lasten ajatuksia päiväkodista ja koulusta sekä leikkipuistotoiminnasta.

LASTEN TYÖPAJA "IHANNE LUONTOKERHONI"

Lastentyöpaja

Työpajatyöskentelyllä (context mapping) pyritään saamaan selville potentiaalisten palvelujen käyttäjien tunteita ja tarpeita (Sleeswijk Visser, Stappers, van der Lugt & Sanders, 2005). Opiskelijat toteuttivat työpajan Suurpellon lapsille yhdessä alueen asukastapahtumassa. Tavoitteena oli saada lisätietoa lapsilta luontokerhon suunnittelun tueksi. Suurpelto sijaitsee lähellä Keskuspuistoa, jonka hyödyntämisestä asukkaiden harrastustoiminnassa oli saatu toiveita aikaisemmissa asiakastiedon keruuprosessissa. Opiskelijaryhmälle kerhon suunnittelu oli oppimistehtävä oman osaamisen tuotteistamisesta.

Työpajaan osallistui runsaasti Suurpellon lapsia. Nuorimmat olivat noin kolmen vuoden ikäisiä ja vanhimmat 12-vuotiaita. Työpajassa kävi sekä tyttöjä että poikia. Lasten tehtävänä oli hahmotella "Ihanne luontokerhoni" -niminen kuvakollaasi. Näin tehtäväksi anto jäi riittävän avoimeksi. Materiaalina ja välineinä olivat suuret paperit, luontoaikeisia kuvia, kyniä, liimaa ja sakset. Lapset saivat vapaasti valita kuvia, leikata niitä, piirtää ja kirjoittaa pareille haluamia asioita. Opiskelijat tekivät myös havainnointimuistiinpanoja lasten kommentteista. Lapset viihtyivät työpajatyöskentelyssä muutamista minuuteista yli puoleen tuntiin. Työpaja toteutettiin asukastapahtuman yhteydessä, joka selvästi loi tilanteeseen levottomuutta ja häytti osaa lapsista keskittymään tekemiseen, vaikka se oli kiinnostavaa.

Opiskelijoiden keräämä asiakastieto tuki heidän ennakkoon tekemäänsä selvitystyötä yleensä luontokerhojen sisällöistä.

Poikia kiinnostivat selvästi kaikki luonnosta löytyvät "ötökät" ja erilaiset luonnonilmiöt. Tyttöjen toiveissa oli runsaasti kukkia, marjoja ja "kauniita hyönteisiä", kuten perhosia ja leppäkerttuja. Molempien tuotoksissa tuli esille myös luonnossa tapahtuva aktiivinen toiminta, esimerkiksi kalastus ja vaellus.

Opiskelijat saivat mielestään hyvän kontaktin lapsiin ja työpajassa olikin välillä sutinaa. Kollaaseja syntyi niin paljon, että samat teemat ja asiat alkoivat toistua lasten töissä. Menetelmän käyttäminen oli opiskelijoille uusi, mutta kokemuksena erittäin myönteinen. Lapset juttelivat ja vastailivat tarkentaviin kysymyksiin luontevasti. Kaikki lasten kommentit eivät kuitenkaan tallentuneet opiskelijoiden muistiinpanoihin. Tämä olisi toteutunut, jos lasten kommenttien ja keskustelun nauhoittaminen tai videointi olisi ollut mahdollista. Opiskelijat esittivätkin, että menetelmä olisi vaatinut rauhallisemman ympäristön.

Lasten haastattelut

Lasten mielipiteiden ja näkemysten keräämisessä haastatella on omat haasteensa. Yksi tapa helpottaa haastattelua on rakentaa haastattelutilanne toiminnalliseksi. Lähihoitajaopiskelijat kokeilivat piirustus-haastattelu - menetelmän käyttämistä kerätessään asiakastietoa lasten palveluista, kuten päiväkodista, koulusta ja leikkipuistotoiminnasta. Suurpellon alueelle oli jo rakennettu leikkipuistoja, mutta säännöllistä ja ohjattua toimintaa niissä ei ollut. Alueella oli yksi päiväkotitoiminta ja suunnitelmassa tulevaisuudessa isompi päiväkotitoiminta ja kansainvälinen koulu. Päiväkotitoiminta ja koulu ovat palveluja, joista useimmilla lapsilla on kokemuksia. Päiväkotitoiminta- ja koulupalveluista haastateltiin maahanmuuttajataustaisia lapsia. Lapsilta oli tavoitteena saada kerättyä myös kehittämisideoita näihin palveluihin erityisesti heidän tarpeita ja toiveita kuunnellen. Leikkipuiston toiminnan toiveita kerättiin Suurpellossa asukastapahtuman yhteydessä. Piirustus-haastattelu menetelmässä lapsi piirtää oman päätöksensä ja mielensä mukaan. Aikuinen antaa alussa teeman, mistä hän toivoo lapsen piirtävän ja ohjaa lasta vain avoimilla kysymyksillä. Lähihoitajaopiskelijoiden haastattelussa lapset saavat piirustusaiheen, kuten "minun kouluni", minun "unelma päiväkotini" tai "ihanin leikkipuisto". Lapset piirsivät oman näkemyksensä kyseisestä palvelusta ja haastatteli tai lapsi itse kirjasi samalla piirustukseen lapsen kertomat asiat. Haastatteli saattoi myös kysyä tarkentavia kysymyksiä kuvasta, esimerkiksi "mitä piirsit tähän?" Lapset piirtävät heille tärkeät asiat piirustukseen, jolloin myös heidän alitajuisia toiveitaan voidaan saada esille.

Opiskelijat toteuttivat kuusi lasten haastattelua päiväkodissa ja viisi koulussa työssäoppimisen jaksoillaan. Kaikilla lapsilla oli maahanmuuttajatausta, kuten myös haastattelihoilla. Päiväkodissa lapset kertoivat myönteisinä asioina erityisesti leikkimisen ja kaverit. Leikeistä mainittiin kotileikki, autoleikki ja ruoan laitto -leikki. Lapset esittivät toiveina, että päiväkodissa olisi enemmän leluja ja tietokoneita. Lisää tilaakin toivottiin leikkimiseen. Osa lapsista piti ulkoilusta ja siellä retkistä, jalkapallon pelaamisesta kavereiden kanssa ja luistelusta. Päiväkodin pihan väli-

neet saivat kehuja, erityisesti keinut, mutta karuselli olisi myös kiva sekä isompi ja parempi liukumäki. Pihaan toivottiin myös kodikkuutta ja luonnonläheisyyttä:

"Mitä asioita sinä muuttaisit päiväkodissa?"

"Minä en tiedä...mmm...minä haluaisin, että pihalla on lampaista, hevosia, pentuja, lintuja ja linnun ruoka - paikka." (tyttö 5v)

Jonkun lapsen mielestä talvella on liikaa vaatteita ja lumisota ei ollut kivaa. Päiväkodin ruuista lempiruokina mainittiin esimerkiksi makaronilaatikko ja nakkikeitto. Hedelmiä, jälkiruokia ja muuten vaan "parempaa ruokaa" toivottiin enemmän ruokalistaan. Aikuisten toivottiin lukevan enemmän satuja.

Kouluikäisten haastatteluissa toistuivat samat lapsille tärkeät teemat kuin päiväkotilapsillakin. Mukavaa koulussa oli kaverit ja leikkiminen sekä pelaaminen heidän kanssa ulkona. Lapset pitivät myös koulun kerhoista ja toivoivat niitä lisää, erityisesti sellaisia, joissa voinut oppia kädentaitoja kuten käsitöitä ja askartelua. Kouluympäristöön toivottiin enemmän värikkyyttä, lisää naulakoita ja tietokoneita sekä koulun soittokehoon "mukavampi" ääni, esimerkiksi "joku biisi". Suurimmat muutostoiveet lapsilla liittyivät koulu- ja opetusrauhaan. Toivottiin kiusaamisen vähenemistä, kuria oppitunneille, parempaa opetusta ja pienempiä luokkakokoja.

"MINUN KOULU" (TYTTÖ 8 V)

Kouluii -hankkeessa toteutetun yhteisöpajan (Hägg, 2012) tuloksina saatiin kehittämiskohteeksi leikkipuistotoiminnan kehittäminen. Omnian aikuisopiston lähihoitajaopiskelijat keräsivät Parasta arkea -pilotille lisätietoa potentiaalisten leikkipuiston käyttäjien toiveista ja tarpeista yhdessä Suurpellon asukastahtumassa. Toiveista ja tarpeista kartoitettiin niin lapsilta kuin aikuisiltakin. Lasten haastattelut hyödyntäen piirustus-haastattelu – menetelmää. Lasten haastatteluja ja piirustuksia kertyi 12 ja lasten ikä vaihteli 1–12 vuotiaaseen. Lapset saivat piirustus- ja maalaustelineessä oli kaikille tyhjä A2 kokoinen piirustuspaperi.

LAPSEN HAASTATELUTILANNE ASUKASTAHTUMASSA

Lasten toiveet liittyivät pitkälti puiston toimintavälineisiin, mutta roolileikkiin sekä luontoon liittyviä asioita toivottiin leikkipuistoon. Opiskelijoiden yhteenvedossa tuli ilmi, että alueella oli jo haastatteluhetkellä yksi kalustettu leikkipuisto, jossa puistotoimintaa olisi mahdollisesti voinut järjestää. Isommille lapsille tarvittaisiin kuitenkin suurempi alue, jossa voisi harrastaa sekä ohjatusti että vapaasti ulkoleikkejä. Opiskelijat olivat havainneet alueen suunnittelukartoista, että puistoalueita olisi tulevaisuudessa tulossa lisää. He pohtivat Keskuspuiston, leikkipuistojen ja tulevan koulun alueen välimaastoa mahdollisena asukaspuistopaikkana. Opiskelijat esittivät jatkosuunnitteluna ajatuksen siitä, että "paviljonki sijoittuisi tulevaisuudessa perustettavaan Suurpellon omaan asukaspuistoon, joka toimisi kaikenikäisten ihmisten yhteisenä foorumina ja josta löytyvät leikkivälineet niin aikuisten kuin lasten tarpeisiin".

Lasten toivelista tulevan puiston leikki- ja toimintavälineistä

- pomppulinnoja, karuselleja, autorata: samanlainen kuin oikea, mutta sähkö- (poika 5)
- prinsessamekkoja (tyttö 3)
- spiraaliliukumäkiä (tytöt 11 ja 12)
- keinoja ja liukumäkiä (tyttö 4)
- köysirata (tyttö 5)
- trampoliini (poika 3)
- vuoristorata (poika 6)
- kukkia (sisarukset 6 ja 10)
- kiipeilytorni (tytöt 9 ja 10)
- pyöreä verkkokeinu 5-6 lapselle (tytöt 12)
- lähimetsä, puita, omenapuita ja marjapensaita (tyttö 10)

Opiskelijoiden lapsihaastattelukokemukset olivat vaihtelevia. Osan mielestä ne onnistuivat hyvin, muutamat kokivat menetelmän liian vaativaksi. Haastattelijan oli vaikeaa pysyä "ruo-

dussa” eli välttää liiallista lapsen ohjailua tilanteessa. Lasten autenttisen puheen ja kommenttien dokumentointi tuotti myös osalle vaikeuksia. Tällöin oli vaarana, että haastattelija tulkitsee lapsen ajatusta, toivetta tai tarvetta oman ennako - oletuksen mukaan ja tärkeää käyttäjätietoa jää huomioimatta. Parhaiten haastattelut onnistuivat, kun lapsi ja opiskelija saivat järjestettyä rauhallisen kahdenkeskisen tilanteen, mikä koulussa, päiväkodissa tai asukastapahtumassa oli haaste sinänsä.

Pohdintaa

Lapsiasiakkaan oman näkökulman kuuleminen, ja hänen otamisensa mukaan palvelujen suunnitteluun, kokeiluun ja testaamiseen on vielä vähäistä. Palvelumuotoilu ja laadulliset tiedonkeruunmenetelmät antavat kuitenkin palvelujen kehittäjille mahdollisuuden tehdä näkyväksi lapsen toiveita, tarpeita ja näkökulmia. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisina lähihoitajat ovat tärkeässä asemassa oman palvelunsa kehittäjinä. Lähihoitajien opetussisällöissä on mainintoja asiakasymmäryksestä, oman toiminnan tuotteistamisesta ja yrittäjämäisistä toimintatavasta. Edellä kuvattujen oppimistehtävien ja menetelmäharjoitusten kautta voidaan tukea lähihoitajan ammattiin valmistuvan tietoisuutta omasta merkityksestään palvelun kehittäjänä asiakaslähtöisesti ja lapsilähtöisesti.

Perhekahvilaa, lastenkerhoa ja nukketeatteria - nuorten vuosi yrittäjinä Suurpellossa

Riitta Vihunen

Omnian ammattiopiston lähihoitajaopiskelijat oppivat yrittäjyyttä perustamalla oikeasti toimivia yrityksiä viimeisenä opintovuotenaan. Toiminta pohjautuu Nuori Yrittäjyys ry:n (NY) kansalliseen järjestötoimintaan, joka tarjoaa kuluttaja- ja yrittäjyyskasvatusta tukevia opinto-ohjelmia eri kouluasteilla oleville nuorille. NY-toiminta perustuu nuorten oman tekemisen kautta oppimiseen sekä aktiiviseen yhteistyöhön koulujen ja elinkeinoelämän välillä. Vuosi yrittäjänä -ohjelmassa nuoret perustavat lukuvuoden ajaksi oikealla rahalla toimivia harjoitusyrityksiä, jotka tuottavat palveluja tai tuotteita. Perusasteen, toisen asteen tai korkea-asteen opiskelijat suunnittelevat itse yrityksensä liikeidean ja toteuttavat sen mukaista yritystoimintaa lukuvuoden ajan. Opiskelijat käyvät lukuvuoden aikana läpi yrityksen kaikki vaiheet perustamisesta yrityksen lopettamiseen.

Koulii -hankkeen aikana toimi useita NY-yrityksiä Suurpellossa. Erilaiset asukkaille järjestetyt tapahtumat tarjosivat hyvän mahdollisuuden hankkia asiakkaita sekä testata omaa tuotetta ja palveluita. Pitkiä pellavia!, Kukkiva Suurpelto ja Joulutori -tapahtumissa oli muun muassa kahvilatoimintaa, nukketeatteria ja hierontaa.

Koulii -hanke avusti nuoria yrittäjiä markkinoinnissa ja tilojen hankinnassa. Lillhemtin kylätupa perustettiin lastenhoitopalvelu ja Suurpellon Sokrates asunto-osakeyhtiön kerhuhuonees-

sa toimivat perhekahvila sekä lasten toimintakerho. Syksystä 2012 alkaen Lukutorilla oleva infopaviljonki saatiin asukkaiden ja opiskelijoiden käyttöön, tämän jälkeen perhekahvila ja lastenkerho jatkoivat toimintaansa siellä.

Opiskelijoiden pohdintoja yrittäjyysvuodesta:

”Yrittäjyysopinnot alkoivat viime elokuussa. Yrityksen perustamiseen ja siihen liittyviin asioihin sekä yritystoimintaan on paneuduttu huolellisesti. Aluksi suunniteltiin toimiva liikeidea, jota lähdettiin innolla viemään eteenpäin. Osana varhaiskasvatuksen ammatillisia opintoja omaa yritystä suunniteltiin ja kehitettiin edelleen. Lokakuussa yritys oli valmis rekisteröitäväksi. Haasteellisin tehtävä oli löytää yritykselle toimitilat. Koulii -hankkeesta otettiin yhteyttä Lillhemtin omakotiyhdistykseen ja onneksi tilat järjestyivät tätä kautta. Tunnelmallinen kylätupa lähiympäristöineen sopi erinomaisesti pienimuotoisen lastenhoitopalvelun käyttöön.”

”Oman yrityksen myötä olemme kasvaneet ja kehittyneet ihmisinä ja luoneet hyvää yhteistyötä vaalivan tiimin, joka on paneutunut yrityksen asioihin huolella. Tässä tiimissä jokainen yrityksen osakas kunnioittaa kanssaihmistään ja jokaisen mielipidettä kuunnellaan ja arvostetaan. Olemme kohdanneet yrittämisen haasteet yhdessä ja keskustelleet avoimesti mahdollisista ratkaisuista. Lopulliset päätökset yrityksen toiminnasta olemme tehneet yhdessä ja oikeudenmukaisuutta toteuttaen. Yritystoiminnan kautta olemme päässeet opettelemaan yrityksen perustamiseen ja toiminnan ylläpitämiseen liittyviä asioita. Lastenhoitokertojen myötä olemme syventäneet lastenhoitotaitojamme sekä harjaannuttaneet yhteistyö- ja organisointikykyjämme.”

”Perhekahvilassa vuorovaikutustaitomme ovat kehittyneet ja olemme oppineet tekemään yhteistyötä lasten vanhempien kanssa. Äidit ja isät ovat saaneet hetken hengähtää kahvikupin ääressä ja tutustua alueella asuviin muihin perheisiin. Olemme huomioineet lapset yksilöinä ikätason mukaisesti: jokainen lapsi on saanut huomiota ja ikätasolleen sopivaa tekemistä. Olemme tarjonneet laadukasta lukemista ja ohjattua toimintaa niin lapsille kuin aikuisillekin. Olemme neuvoneet tarvittaessa vanhempia esimerkiksi lapsen kehitykseen liittyvissä kysymyksissä.”

”Koulii -hankkeen työntekijöiden kanssa yhteistyössä saimme oman mainoksemme mukaan Suurpellon alueelle jaettavaan infolehtiseen. Lisäksi loimme lasten iltapäiväkerholle Internet-sivut ja sähköpostin, jonka kautta olimme yhteydessä lasten vanhempien kanssa. Suunnittelimme ilmoittautumislomakkeen, helpottaaksemme lasten tietojen keräämistä. Pidimme tärkeänä saada hieman tietoa lasten taustoista ja vanhempien puhelinnumerot, josta heidät tarvittaessa tavoitti iltapäivän aikana. Laitoimme mainoksemme myös infopaviljongin ikkunaan. Suurpellon vanhemmilla on omat Facebook-sivut, jonne me liityimme ja esittelimme toimintaamme.”

ILTAPÄIVÄKERHO LINTUKODON LOGO

"Asiakkaiden palautteet ja mielipiteet nousivat arvoonsa toiminnan suunnittelussa. Toiminnan tason pitäminen korkealla kannattaa alusta asti, puskaradio yleensä kantaa hedelmää ja ensimmäinen kerta määrittää pitkälle seuraavien kertojen asiakkaat."

"Opimme asettamaan rajoja kouluikäisille lapsille. Huomasimme niiden tärkeyden heille, ja sen kuinka rajat luovat turvallisuuden tunnetta myös hieman vanhemmille lapsille. Iltapäivien aikana korostui mieleisen ja suunnitellun toiminnan merkitys. Niinä päivinä kun suunniteltua toimintaa ei ollut riittävästi, se näkyi lasten levottomuutena. Aikuisina vastuumme lasten viihtyvyydestä ja turvallisuudesta oli täysin meidän harteillamme."

"Joulutorilla nukketeatterimme esiintyi infopaviljongin yläkerrossa. Näytelmän tarkoituksena oli opettaa lapsille ystävyydestä ja oikeudenmukaisuudesta ja siitä miten toisten kanssa

NUKKETEATTERI PÄIVÄNSÄDE

tulisi leikkiä. Lapset oppivat, että kiusaamisella ei saa ystäviä, eikä toisia saa määrällä, vaan pitää pyytää päästä leikkeihin mukaan. Näytelmä opettaa myös, että hädässä olevaa tulee auttaa. Lapset olivat hyvin mukana esityksessä ja seurasivat tarkkaan koko esityksen ajan. Jotkut tulivat esityksen jälkeen ostamaan tekemiämme paperinukkeja näytelmän hahmoista. Sitä ainakin voi pitää merkinä siitä, että he pitivät esityksestä. Saimme hyvää palautetta myös vanhemmilta."

"Yrittäjyyttäkin tuli opittua toiminnan lomassa. Oman mielenkiinnon ja aktiivisuuden merkitys korostui, kun kaikesta oli kannettava vastuu itse. Opimme myös, että aivan kaikkea ei tarvitse tehdä itse, vaan oman osaamisalueen ulkopuolella olevat asiat, kuten kirjanpito, voidaan ulkoistaa ja näin varmistaa yrityksen sujuva toimiminen. Erityisen tyytyväisiä olimme siihen, että pidimme toiminnasta jatkuvasti päiväkirjaa. Päiväkirjasta oli myöhemmin helppo palauttaa mieliin ja raportoida yrityksen toimintakertoja, kun koostimme yritystoiminnastamme opinäytetyötä. Pohtiessamme yrittäjyyttä tulevaisuuden työpaikkana, jouduimme myös punnitsemaan omia elämän arvojamme."

Lähteet

- Alanen, L. & Karila, K. (toim.) 2009. Lapsuus, lapsuuden instituutit ja lasten toiminta.
- Hägg, M. 2012. Yhteisöpaja yhteiskehittelyn mentelmänä. Teoksessa: Juujärvi, S. (toim.). Saappaat Suurpellon savesa – Koulii -hankkeen väliraportti. Laurea julkaisut. Vantaa: Edita Prima Oy.
- Miettinen, S. (toim.) 2011. Palvelumuotoilu –uusia mentelmiä käyttäjätiedon hankintaan ja hyödyntämiseen. <http://www.pechakucha.org>, (25.3.2013)
- Rauhala L. 1986. Ihmiskäsitys ihmistyössä. Gaudeamus. WSOY.
- Sleeswijk Visser, F., Stappers, P.J., van der Lugt, R. & Sanders, E. B-N. (2005). Context Mapping: experiences from parctice. (25.3.2013)
- Turja ,L. 2011. Lapset osallisina – kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria. Varhaiskasvatus tänään.(1-15).